

Straftoemeting bij geweld tegen kwalificerende slachtoffers

**I.A.J. Lodewijks MSc
M. Laxminarayan MA
Dr. Mr. S. van der Aa
Dr. A. Pemberton**

Postadres

Universiteit van Tilburg
INTERVICT
Postbus 90153
5000 LE Tilburg

Bezoekadres

Montesquieu gebouw, 7^e verdieping
Warandelaan 2
Tilburg

Telefoon 013-4663526
Fax 013-4663546
INTERVICT@uvt.nl
www.intervict.nl

Tilburg, 18 november 2010

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	4
1.1 Strafvorderingsrichtlijn kwalificerende slachtoffers	4
1.2 Evaluatie strafvorderingsrichtlijn	4
1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen	6
1.4 Leeswijzer.....	6
2. Methoden	8
2.1 Steekproeftrekking.....	8
2.2 Aanvullende dataverzameling	9
2.3 Data-analyse	9
3. Resultaten.....	11
3.1 Inleiding	11
3.2 Kenmerken steekproef	11
3.3 De eis van de Officier van Justitie.....	14
3.4 Het vonnis.....	17
3.5 Het vonnis versus de eis	20
4. Conclusie	23
5. Literatuur	25
Bijlage 1: Checklist dossieronderzoek.....	26

VOORWOORD

Geweld tegen politiepersoneel, ambulancemedewerkers en andere beroepsbeoefenaren haalt regelmatig de voorpagina's van de kranten en zorgt voor onrust in de maatschappij. De preventie en repressie van dit soort delicten is een prioriteit van politie en justitie. Onderdeel van het beleid is de strafvorderingsrichtlijn van het Openbaar Ministerie inzake geweld tegen kwalificerende slachtoffers, waartoe de eerdergenoemde beroepsbeoefenaren behoren. De richtlijn ziet toe op verhoogde strafeisen in zaken met dit soort slachtoffers.

In het onderhavige onderzoek staat de omgang van de rechter met zaken met kwalificerende slachtoffers centraal. Wijkt het vonnis van de rechter in dit soort zaken meer of minder af van de eis van de officier van justitie in zaken zonder kwalificerende slachtoffers? Het onderzoek komt tegemoet aan toezeggingen van de minister van Veiligheid en Justitie aan de Tweede Kamer en is uitgevoerd in opdracht van de Raad voor de rechtspraak.

We zijn Bart Diephuis en Elly Robberse van de Raad voor de rechtspraak bijzonder erkentelijk voor hun inspanningen bij het samenstellen van het databestand. Datzelfde geldt voor de medewerkers van de parketten Haarlem, Rotterdam, Arnhem en Roermond. Zonder hun was het onderzoek niet mogelijk geweest.

Het onderzoek is begeleid door een commissie, bestaande uit:

- Dr. F. P. van Tulder (Raad voor de rechtspraak)
- Drs. T. van der Heijden (Openbaar Ministerie, Parket Generaal)
- Dr. Ir. B.H.M. Custers (Ministerie van Veiligheid en Justitie)
- Drs. J.M. Ruigrok (Raad voor de rechtspraak)
- Mr. R.G.A. Beaujean (Stafbureau LOVS)
- Mr. R.H. Kroon (Raad voor de rechtspraak)

Graag willen wij de leden van de begeleidingscommissie bedanken voor de bijzonder constructieve manier waarop ze ons tijdens het onderzoek hebben begeleid. Zij hebben een zeer grote bijdrage geleverd aan het eindresultaat, uiteraard zonder dat zij er verantwoordelijkheid voor dragen.

Het onderzoek is uitgevoerd door Ilse Lodewijks MSc., Malini Laxminarayan MA en Dr. Mr. Suzan van der Aa.

Tilburg, november 2010

Dr. Antony Pemberton (projectleider)

1. Inleiding

1.1 Strafvorderingsrichtlijn kwalificerende slachtoffers

Geweld tegen werknemers met een publieke taak komt geregeld voor. Uit onderzoek van Middelhoven en Driessen blijkt dat het overgrote deel van de ondervraagde politieagenten gedurende het jaar voorafgaand aan de afgenomen enquête (jaar 2000) geconfronteerd is geweest met 'enige' vorm van agressie tijdens de uitoefening van hun functie. Ruim 80% heeft tijdens het werk te maken gehad met verbale uitingen van agressie, terwijl meer dan de helft rapporteert (ernstig) bedreigd te zijn geweest of zelfs fysiek te zijn mishandeld.¹ Internationale studies onder verpleegkundigen, politiemensen, gevangenispersoneel en sociaal werkers, tonen eveneens aan dat een grote groep professionals een of meermalen slachtoffer wordt van geweld en agressie, hoewel de prevalentie en incidentie van studie tot studie verschillen. De gevolgen van werk gerelateerd slachtofferschap kunnen verstrekkend zijn voor werknemer en werkgever (zie voor een overzicht Aquino & Thau, 2009).

Het belang van preventie van aan de uitoefening van een beroep gerelateerd slachtofferschap is het hoofdmotief voor het programma 'Veilige Publieke Taak'.² Het programma kent verschillende elementen die er op gericht zijn slachtofferschap tijdens de uitoefening van de functie terug te dringen en de gevolgen ervan te verzachten.

Een onderdeel is het verzwaren van de straf op aan de uitoefening van een beroep gerelateerd geweld.³ Volgens de strafdorderingsrichtlijn (Polarisrichtlijn) moet de eis van de officier in zaken met zogenaamde kwalificerende slachtoffers om die reden verhoogd worden. Volgens de richtlijn moet het aantal basispunten van de eis met 150% worden verhoogd.⁴

Onder de term kwalificerende slachtoffers worden behalve werkgerelateerde slachtoffers, ook slachtoffers burgermoed en afhankelijke slachtoffers begrepen. In dit onderzoek worden deze beide categorieën kwalificerende slachtoffers buiten beschouwing gelaten.

1.2 Evaluatie strafdorderingsrichtlijn

Uit de evaluatie van de richtlijn van Van der Aa et al (2008) blijkt dat de eis in zaken met kwalificerende slachtoffers inderdaad hoger is dan bij 'gewone' slachtoffers, maar dat de verdubbeling uitblijft. Volgens Van der Aa et al (2008) is de verhoging eerder 50% dan 100%. Wanneer de gemiddelde hoogte van de straffen per categorie slachtoffers rechtstreeks met

¹ De bevindingen van Middelhoven en Driessen worden grotendeels bevestigd door het onderzoek 'Ongewenst gedrag besproken', hoewel de percentages gerapporteerd geweld onder politiefunctionarissen lager waren dan in de eerdere studie. (C.Y. Sikkema e.a., Ongewenst gedrag besproken, Amsterdam: DSP-groep B.V. 2007). De resultaten van dit onderzoek zijn door de Minister van Binnenlandse zaken aangeboden aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II, 2007-2008, 28684, nr. 117).

² Zie o.a. Programma Veilige Publieke Taak 2007-2011, pag. 14.

³ Nota bene: deze groep betreft ook werkgerelateerde slachtoffers, zonder publieke taak.

⁴ Dit was tot 2010 100%. Let wel: dit is wat anders dan een verdubbeling van de totale strafeis. De aanwezigheid van andere zogenaamde delictspecifieke factoren ("willekeurig gekozen slachtoffer", "sportevenement") kunnen betekenen dat de totale verhoging hoger of lager uitvalt dan 150%. Zie Van der Vorm, Van der Aa & Pemberton (2010).

elkaar worden vergeleken blijft een verhoging zelfs geheel uit. Dat komt omdat de richtlijnen worden toegepast bij kwalificerende slachtoffers en het hier relatief lichte delicten betreft. Op het moment van schrijven van dit rapport loopt er een onderzoek van het College van Procureurs-generaal naar de oorzaken voor het uitblijven van deze verhoging.

Van der Aa et al (2008) gaan ook in op de mate waarin de rechter de eis van de Officier van Justitie volgt. Het uiteindelijke beoogde effect van de richtlijn is immers een zwaardere straf voor de plegers van geweld tegen kwalificerende slachtoffers. Indien de rechter de eis van de officier in zaken met kwalificerende slachtoffers niet volgt, zal dit effect verloren gaan. Het blijkt dat er een sterk verband is tussen de eis van de officier en het vonnis van de rechter en dat het vonnis van de rechter gemiddeld een kwart lager is dan de eis van de officier (Van der Aa et al, 2008, p.76). Vergelijkbare gegevens voor zaken met niet-kwalificerende slachtoffers ontbreken echter. Daarom is niet duidelijk in hoeverre de uitspraak van de rechter in zaken met kwalificerende slachtoffers de verhoogde eis van de officier (deels) teniet doet of deze juist (deels) versterkt. Indien het verschil tussen eis en vonnis bij kwalificerende slachtoffers kleiner is dan het verschil bij niet-kwalificerende slachtoffers, is het resultaat een additionele verzwaaring bovenop de verhoogde eis van de officier. Wanneer het vonnis in deze zaken relatief minder laag ligt, wordt de verhoging juist afgezwakt of zelfs teniet gedaan.

Er is op voorhand geen hypothese te stellen over de verhouding vonnis en eis bij niet-kwalificerende slachtoffers. Uit Van der Aa et al (2008) blijken wel de volgende zaken van belang bij nader onderzoek hiernaar:

1. Uit de gesprekken met officieren en parketsecretarissen blijken sommige rechters te menen dat politiefunctionarissen beter met de gevolgen van een geweldsdelict zouden kunnen omgaan dan andere slachtoffers. Een politiefunctionaris zou hiervoor een 'dikkere huid' hebben. Het is mogelijk dat deze overweging in de opgelegde straf meespeelt en dat deze daarom lager is.
2. In hoeverre rechters (en officieren) bepaalde groepen slachtoffers als 'kwalificerend' zien, is niet altijd duidelijk. Dat politiefunctionarissen hieronder vallen is duidelijk, en dat is doorgaans ook het geval voor andere ambtenaren met een duidelijke publieke taak. Echter, ook bijvoorbeeld winkelpersoneel valt onder de term kwalificerende slachtoffers. Deze onduidelijkheid kan gevolgen hebben voor de gevorderde en de opgelegde straf bij de groep 'andere' functionarissen en de verhoging beperken of teniet doen. Samen met de eerste overweging betekent het dat in het onderzoek politiefunctionarissen en andere functionarissen van elkaar onderscheiden dienen te worden.
3. Onder de richtlijn valt ook het delict belediging. Uit Van der Aa et al (2008, p. 32) blijkt echter dat bij dit delict nagenoeg nooit een kwalificerend slachtoffer wordt vermeld. In het onderzoek wordt het delict belediging buiten beschouwing gelaten.

1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen

Dit onderzoek, uitgevoerd in opdracht van de Raad voor de rechtspraak, is bedoeld om er meer zicht op te krijgen in hoeverre de rechter in geweldszaken bij de straftoemeting rekening houdt met de aard van het slachtoffer. Eerder had de minister van Justitie aan de Tweede Kamer toegezegd op dit gebied nader onderzoek te laten doen.

De probleemstelling van het onderzoek is:

In hoeverre volgen rechters in geweldsdelicten met kwalificerende slachtoffers de eis van het OM en in hoeverre is dat bij geweldsdelicten met andere slachtoffers het geval, en wat betekent dit voor de impact van de strafvorderingsrichtlijn kwalificerende slachtoffers?

Deze probleemstelling wordt vertaald in de volgende onderzoeksvragen:

1. In hoeverre volgen rechters in bewezen verklaarde geweldszaken met als slachtoffer een politiefunctionaris, 'andere' functionarissen⁵ en slachtoffers zonder bijzonder kwalificerende slachtoffers de eis van het OM?
2. Hoe vaak wijken ze bij deze drie groepen daarvan af en in welke mate (in termen van soort straf en strafpunten)?
3. In hoeverre speelt bij de eerste twee groepen in de motivering van het vonnis de functie van het slachtoffer een rol? Hoe worden substantiële afwijkingen tussen eis en vonnis gemotiveerd?
4. Wat betekenen de resultaten van de eerste drie onderzoeksvragen voor het effect van de strafvorderingsrichtlijn van het OM?

Met opzet is ervoor gekozen om de gemiddeld opgelegde straffen bij delicten met verschillende typen slachtoffers niet zonder meer met elkaar te vergelijken. Zoals al bleek uit Van der Aa et al. (2008) zijn geweldsdelicten met een kwalificerend slachtoffer die voor de rechter komen, gemiddeld lichter (qua vorm van geweld) dan delicten met andere slachtoffers. De delicten zijn in ernst dus niet direct vergelijkbaar.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de methoden van onderzoek beschreven. Het hoofdstuk behandelt de steekproeftrekking, geeft een overzicht van de dataverzameling en gaat in op de gehanteerde terminologie. In hoofdstuk 3 komen de resultaten van het onderzoek aan bod. De kenmerken

⁵ Het gaat hier om de overige slachtoffers van aan de uitoefening van een beroep gerelateerd geweld, dus met uitzondering van politiefunctionarissen.

van de zaken in de steekproef worden beschreven, de verdeling over delicten en de achtergrondkenmerken van de slachtoffers. Voorts wordt de eis van de Officier van Justitie voor de verschillende groepen slachtoffers (politie, andere kwalificerend en niet-kwalificerend) vergeleken en datzelfde gebeurt voor het vonnis van de rechter. Eis en vonnis worden met elkaar vergeleken en er wordt bezien in hoeverre deze per categorie slachtoffers meer of minder van elkaar afwijken. Tevens wordt gekeken naar het requisitoir van de Officier van Justitie en de motivering van het vonnis van de rechter: wordt er hier naar het kwalificerend karakter van het slachtoffer verwezen? Hoofdstuk 4 bevat de conclusies van het onderzoek. Aan de hand van de onderzoeksvragen worden deze weergegeven. De implicaties van deze conclusies worden geschetst, net als de beperkingen van het onderzoek.

2. Methoden

Het onderzoek bestaat uit een analyse van rechtbankdossiers.⁶ In vier arrondissementen (Haarlem, Arnhem, Rotterdam en Roermond) is een steekproef van in totaal 274 dossiers geanalyseerd.⁷ Dit hoofdstuk gaat in op de steekproeftrekking, de dataverzameling en de wijze waarop de data zijn geanalyseerd.

2.1 Steekproeftrekking

Kenmerken Rapsody-centraal

De dossiers zijn getrokken uit Rapsody-Centraal.⁸ Dit is een bij de Raad voor de rechtspraak aanwezig bestand met gegevens over de vervolging en afdoening in strafzaken, dat een afslag vormt van lokale COMPAS- en GPS-bestanden. Rapsody Centraal bevat informatie over de instroom en afhandeling van zaken bij het OM en bij de rechter in eerste aanleg. Per strafzaak zijn gegevens beschikbaar over de aard van de gepleegde feiten, de verschillende handelingen en beslissingen in de zaak door het OM en de rechter, waaronder de opgelegde straffen.

Criteria inclusie

Voor het onderzoek zijn op voorhand een vijftal selecties gemaakt:

In de eerste plaats heeft het onderzoek, vanwege de verschillen tussen het jeugdstrafrecht en het volwassenstrafrecht, alleen betrekking op feiten die zijn gepleegd door meerderjarige verdachten, 18 jaar en ouder dus.

In de tweede plaats zijn alleen de delicten geselecteerd waarop de richtlijn van toepassing is, waarbij belediging is weggelaten. De resterende delicten betreffen de volgende categorieën:

- Bedreiging
- Openlijke geweldpleging
- Eenvoudige mishandeling
- Zware mishandeling

In de derde plaats zijn alleen enkelvoudige delicten meegenomen. Verschillende feiten kunnen samen in een zaak of dossier worden samengebracht, een meervoudige delict. De rechter doet echter niet voor elk feit afzonderlijk een uitspraak, maar op basis van samenvoeging van feiten, zodat de bijdrage van elk afzonderlijk feit in deze zaken niet meer te achterhalen is.

Een vierde selectie criterium betreft de schuldigverklaring. Er zijn alleen zaken meegenomen waarin de rechter de verdachte voor het ten laste gelegde feit heeft veroordeeld. Er mag dus geen sprake zijn van vrijspraak of van een afdoening door het Openbaar Ministerie. Het gaat hier

⁶ De keuze voor de onderzoeksmethodiek is mede ingegeven door pragmatische redenen. Binnen het tijdsbestek van het onderzoek was een uitgebreider onderzoek niet mogelijk.

⁷ Hiervan waren er 85 (31%) afkomstig uit Haarlem, 69 (25%) uit Arnhem, 104 (38%) uit Rotterdam en 16 (6%) uit Roermond.

⁸ Deze trekking is uitgevoerd door Elly Robberse en Bart Diephuis van de Raad voor de rechtspraak. We zijn hen voor hun medewerking bijzonder erkentelijk.

immers om de vergelijking tussen de eis van het OM en het vonnis van de rechter. Verder moet de verdachte ook voor het primair ten laste gelegde feit zijn veroordeeld, niet voor een lichter feit. In de vijfde plaats zijn alleen dossiers betrokken waarin in 2010 een onherroepelijk vonnis is uitgesproken. Dit is gebeurd om de vergelijkbaarheid van de dossiers te borgen. Het is goed mogelijk dat de bekendheid met de richtlijn een kwestie van tijd is geweest, waardoor rechters in zaken uit eerdere jaren anders oordeelden dan in latere jaren.

Opzet trekking dossiers

De bij de dossieranalyse betrokken dossiers zijn gestratificeerd getrokken. Het doel was om 100 cases per slachtoffercategorie (politiefunctionarissen, andere functionarissen, niet-kwalificerende slachtoffers) te trekken.⁹ Bij een *random* steekproef zouden er te weinig gegevens verzameld worden over type slachtoffers die zelden voorkomen.

2.2 Aanvullende dataverzameling

De in Rapsody-Centraal aanwezige gegevens worden aangevuld met een inhoudsanalyse van de papieren dossiers. De dossiers zijn niet gebaseerd op een vast protocol. Dat impliceert dat het aantal dossiers dat beschikbaar is ter beantwoording van de onderzoeksvragen per vraag aanmerkelijk kan verschillen. Zo bevatte in de studie van Van der Aa et al (2008) maar één op de drie dossiers een motivering van de officier of de rechter.

Aan de hand van een checklist is informatie uit de dossiers verzameld en aan de gegevens uit Rapsody-Centraal toegevoegd. De gehele checklist is in bijlage 1 toegevoegd. Van elke case is in elk geval opgenomen: de eis van de Officier van Justitie en het vonnis van de rechter, indicaties dat de officier in de strafeis en rechters in hun vonnis gerefereerd hebben aan het kwalificerende karakter van het slachtofferschap en de wijze waarop dat is gebeurd.

2.3 Data-analyse

De centrale vragen hebben betrekking op verschillende categorieën slachtoffers. Deze worden ook als slachtoffercategorie benoemd. Er wordt hierbij consequent een driedeling aangehouden tussen politie, andere kwalificerende slachtoffers en niet-kwalificerende slachtoffers. We benadrukken dat er een verschil is tussen slachtoffercategorie en delictcategorie. Dit laatste heeft betrekking op het onderscheid tussen bedreiging, openlijke geweldpleging, mishandeling en zware mishandeling.

Er is gekeken naar de geëiste en gevonniste geldboetes, taakstraffen en vrijheidsstraffen. Dit worden ook wel de strafmodaliteiten genoemd. Voor de belangrijkste analyses van het onderzoek worden de eisen en vonnissen omgerekend naar zogenaamde strafpunten. Een

⁹ Vanwege vervuiling (cases met meervoudige delicten, minderjarige verdachten en dergelijke) in het bestand is het beoogde aantal niet voor elke categorie gehaald.

strafpunt staat gelijk aan één dag cel, twee uur taakstraf of 25 euro boete. Deze vertaling maakt het mogelijk om verschillende strafmodaliteiten met elkaar te vergelijken. Tevens kan zo per zaak steeds één waarde voor de hoogte van de straf worden bepaald. Het kan namelijk voorkomen dat een eis of een vonnis bestaat uit bijvoorbeeld een gedeelte vrijheidsstraf en een gedeelte taakstraf. Ook kan een gedeelte van de straf voorwaardelijk worden opgelegd: ook over het gedeelte van de straf dat voorwaardelijk is geëist en gevonnist wordt gerapporteerd.

De centrale vragen in het onderzoek hebben steeds betrekking op de vergelijking van de verschillende slachtoffercategorieën. We gaan in hoofdstuk 3 nader in op de gegevens die geanalyseerd worden. Gegevens worden eerst voor de gehele steekproef beschreven en vervolgens uitgesplitst naar de slachtoffercategorieën. Om verschillen tussen categorieën te bepalen worden, afhankelijk van het meetniveau van de variabelen, Chi-kwadraat toetsen en variantieanalyses uitgevoerd. Het bepalen van de verschillen tussen eis en vonnis per slachtoffercategorie gebeurt met een zogenaamde 'mixed-design ANOVA'. In paragraaf 3.5 zal nader worden uitgewerkt wat deze analyse aan inzichten oplevert.

3. Resultaten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek beschreven.¹⁰ De opbouw van het hoofdstuk is als volgt:

- In paragraaf 3.2 worden de voornaamste kenmerken van de steekproef beschreven. Het gaat dan om de verdeling per slachtoffercategorie, per delictcategorie en om de achtergrondkenmerken (leeftijd, geslacht en geboorteland) van de betreffende slachtoffers. De verdeling per slachtoffercategorie wordt in verband gebracht met de andere achtergrondkenmerken.
- De eis van de Officier van Justitie is het onderwerp van paragraaf 3.3. Het gaat daarbij om de hoogte van de eis, de strafmodaliteit (vrijheidsstraf, taakstraf en/ of geldboete) en het onvoorwaardelijke gedeelte van de eis. Deze gegevens worden alle in verband gebracht met de slachtoffercategorieën. De paragraaf gaat ook in op het requisitoir van de officier van de Justitie.
- Het vonnis van de rechter komt aan bod in paragraaf 3.4. Deze paragraaf is in opzet gelijk aan paragraaf 3.3. Ook hier wordt de hoogte van het vonnis en het voorwaardelijk gedeelte daarvan gepresenteerd, die wederom in verband worden gebracht met de slachtoffercategorieën.
- Paragraaf 3.5 bevat de vergelijking van het vonnis van de rechter met de eis van de Officier van Justitie. Hierbij wordt gekeken naar de hoogte van de straffen en de strafmodaliteiten. Bovendien wordt hier stilgestaan bij de motivering van de rechter.

Elk van de paragrafen wordt afgesloten met een puntsgewijze opsomming van de belangrijkste resultaten.

3.2 Kenmerken steekproef

Slachtoffer- en delictcategorie

Het databestand bevat 79 cases waarbij het slachtoffer een politieagent betrof, 108 cases met een ander kwalificerend slachtoffer (waaronder ambtenaren en niet-ambtenaren) en 87 cases met niet-kwalificerende slachtoffers. Zie tabel 3.1.

¹⁰ Voor sommige cases bevatten de dossiers niet alle benodigde gegevens, per vraag of kenmerk kan het totaal aantal meegenomen cases daardoor verschillen. Percentages zijn steeds berekend op het aantal cases waarvoor de gegevens beschikbaar waren.

Tabel 3.1: Categorie slachtoffers

	Aantal	Percentage
Politie	79	30%
Andere kwalificerend	108	39%
Niet-kwalificerend	87	32%
Totaal	272	100%

De delicten in het bestand betroffen allen geweldsdelicten. Het grootste gedeelte bestond uit de delicten mishandeling (44%) en bedreiging (36%). Eveneens waren er 42 cases openlijke geweldpleging (16%) en 13 cases zware mishandeling (5%).¹¹ Zie tabel 3.2.

Tabel 3.2: Categorie delict

	Aantal	Percentage
Bedreiging	98	36%
Openlijke geweldpleging	42	16%
Eenvoudige mishandeling	120	44%
Zware mishandeling	13	5%
Totaal	273	100%

Achtergrondkenmerken slachtoffers

De grote meerderheid van de cases betroffen zaken met een mannelijk slachtoffer. Dit was in 75% van de zaken het geval. Mannen zijn hiermee sterk oververtegenwoordigd, in vergelijking met de Nederlandse bevolking. Deze oververtegenwoordiging is in lijn met ander onderzoek naar dit type delicten (zie Van Mierlo & Pemberton, 2009).

De gemiddelde leeftijd van de slachtoffers was 38 jaar (SD=12), het jongste slachtoffer was 14 jaar, het oudste slachtoffer 68 jaar. De gemiddelde leeftijd ligt onder de gemiddelde leeftijd in de Nederlandse bevolking. Ook dit is gebruikelijk bij onderzoek naar slachtoffers van geweldsdelicten (zie Van Mierlo & Pemberton, 2009; Lens, Pemberton & Groenhuijsen, 2010).

De slachtoffers zijn overwegend in Nederland geboren. In 86% van de cases is dit het geval. Nederlanders zijn hiermee wel iets ondervertegenwoordigd. Van de gehele Nederlandse bevolking is 90% in Nederland geboren. Zie tabel 3.3.

¹¹ Van de mishandelingen waren er drie zaken met letsel. Dit kwam bij de zaken openlijke geweldpleging een keer voor.

Tabel 3.3: Achtergrondkenmerken slachtoffers

	Steekproef				Nederlandse bevolking	Significant verschil
	N	%	Gem. (SD)	Range		
Geslacht	249					Ja
- man	186	75%			49,5%	
- vrouw	63	25%			50,5%	
Leeftijd	224		38 (12)	14-68	46	Ja
Geboorteland	241					Ja
- Nederland	208	86%			90,9%	
- Niet-Nederland	33	14%			9,1%	

Samenhang slachtoffercategorieën en overige kenmerken

Uit een vergelijking van de achtergrondkenmerken van de verschillende slachtoffercategorieën blijkt dat de gemiddelde leeftijd van niet-kwalificerende slachtoffers lager ligt dan van de politie-slachtoffers en andere kwalificerende slachtoffers. Waar de gemiddelde leeftijd van niet-kwalificerende slachtoffers 33 jaar is, zijn politie-slachtoffers 38 jaar en andere kwalificerende slachtoffers zelfs 42 jaar.¹²

Er is geen samenhang gevonden tussen geslacht en de slachtoffercategorieën, maar de politie-slachtoffers zijn wel beduidend vaker in Nederland geboren dan de andere groepen. Van de politie-slachtoffers is 97% in Nederland geboren, tegen 81% van de andere kwalificerende slachtoffers en 84% van de niet-kwalificerende slachtoffers.¹³

Er blijkt ook een sterke samenhang te zijn tussen de delict-categorieën en de slachtoffercategorie. Tabel 3.4 leert dat 54% van de politie-slachtoffers en 46% van de andere kwalificerende slachtoffers slachtoffer werd van een bedreiging, tegen 8% van de niet-kwalificerende slachtoffers. Bij openlijke geweldpleging was een tegengesteld patroon waar te nemen. 8% van de politie-slachtoffers en 7% van de andere kwalificerende slachtoffers was hiervan slachtoffer geworden, tegen 33% van de niet-kwalificerende slachtoffers.¹⁴ Dit resultaat hangt samen met het gegeven dat de strafverzwaring bij kwalificerende slachtoffers betekent dat relatief lichtere delicten voor de rechter komen, zie paragraaf 1.3.¹⁵

Tabel 3.4: Slachtoffercategorie bij delict-categorie

	Bedreiging	Openlijke geweldpleging	Mishandeling	Zware mishandeling
Politie (n=79)	54%	8%	32%	6%
Andere kwalificerend (n=108)	44%	7%	46%	2%
Niet-kwalificerend (n=87)	8%	33%	52%	7%
Totaal (n=272)	36%	16%	44%	5%

¹² Dit is een statistisch significant verschil. De variantieanalyse geeft een waarde van $F=12,2$ ($df=2$, $p<0,0001$).

¹³ Dit is een statistisch significant verschil. Chi-kwadraat = $9,2$, $df=2$, $p<0,05$.

¹⁴ Dit is een statistisch significant verschil. Chi-kwadraat = $61,17$, $df=6$, $p<0,001$.

¹⁵ Dit gegeven is ook de verklaring voor het uitblijven van een verhoging van de gemiddelde straf bij de groep kwalificerende slachtoffers. Zie Van der Aa et al, 2008.

Samenvatting

De belangrijkste bevindingen van de analyse van de achtergrondkenmerken zijn de volgende:

- Het bestand bevatte 79 zaken (30%) met politie-slachtoffers, 108 zaken (39%) met andere kwalificerende slachtoffers en 87 zaken (32%) met niet-kwalificerende slachtoffers. De delicten waarvan zij slachtoffer waren geworden waren overwegend bedreiging (36%) en mishandeling (44%). Daarnaast kwamen er ook zaken voor met openlijke geweldpleging (16%) en zware mishandeling (5%).
- Niet-kwalificerende slachtoffers waren gemiddeld jonger dan kwalificerende slachtoffers. De zaken met politie-slachtoffers betroffen significant vaker Nederlanders.
- De verdeling over delicten was bij kwalificerende slachtoffers anders dan bij niet-kwalificerende slachtoffers. Bij kwalificerende slachtoffers kwamen relatief meer bedreigingen en relatief minder zaken met openlijke geweldpleging voor.

3.3 De eis van de Officier van Justitie

In 26% van de zaken werd een vrijheidsstraf geëist. De gemiddelde eis in deze zaken was 41 dagen. In 40% van de zaken werd een geldboete geëist, het gemiddelde hiervan was 417 euro, en in 45% zaken werd een taakstraf geëist met een gemiddelde duur van 67 uur. Zie tabel 3.5.

In 12% (n=34) van de zaken werd een combinatie van straffen geëist. In 33 van deze zaken werd naast een vrijheidsstraf ook een geldboete of een taakstraf geëist. In één zaak werd een combinatie van een geldboete en een taakstraf geëist.

Tabel 3.5 Eis per strafmodaliteit (n=274)

Strafmodaliteit	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	SD.
Vrijheidsstraf in dagen	72	4	450	41	60
Geldboete in euro	109	150	1000	417	169
Taakstraf in uren	124	16	200	67	34

In 93 zaken (34% van het totaal) was een deel van de strafeis voorwaardelijk.¹⁶ Tabel 3.6 geeft de resultaten van het onvoorwaardelijke deel van de straf per strafmodaliteit. Het onvoorwaardelijke gedeelte van de vrijheidsstraffen was 22 dagen, bij de geldboetes 330 euro en bij de taakstraffen 61 uur.

¹⁶ In een aantal van deze zaken werd de gehele straf voorwaardelijk geëist. Hier is het onvoorwaardelijke deel dus gelijk aan nul. In andere zaken werd er naast een voorwaardelijke straf ook een onvoorwaardelijke straf geëist.

Tabel 3.6: Onvoorwaardelijk deel eis per strafmodaliteit (n=274)

Strafmodaliteit	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	SD.
Vrijheidsstraf in dagen	72	0	300	22	46
Geldboete in euro	109	0	1000	330	206
Taakstraf in uren	124	0	200	61	36

Eis in strafpunten

Om de verschillende modaliteiten met elkaar te kunnen vergelijken zijn de eisen omgerekend naar strafpunten.¹⁷ De advieseis uit het Beslissing Ondersteunend Systeem (BOS) van het Openbaar Ministerie is ook op deze systematiek gebaseerd. De omrekening maakt het mogelijk om per zaak een totale eis vast te kunnen stellen. In verschillende zaken had de officier naast de vrijheidsstraf ook een taakstraf of een geldboete geëist. Voor elke dag vrijheidsstraf wordt één strafpunt gerekend. Dit is ook het equivalent van 2 uur taakstraf of een geldboete van 25 euro.

De gemiddelde eis was 33 strafpunten (omgerekend 33 dagen vrijheidsstraf, 66 uur taakstraf of een geldboete van 825 euro). De maximale eis was 450 strafpunten, ofwel een celstraf van 15 maanden. Zie tabel 3.7.

Het gaat hiermee om relatief lichte delicten. Veel zaken zouden qua strafpunten ook met een geldtransactie afgedaan kunnen worden. De adviesgrens hiervoor in BOS ligt immers bij de 30 strafpunten.

Tabel 3.7: Totale eis in strafpunten

	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	SD.
Totale eis in strafpunten	271	4	450	33	38

In tabel 3.8 zijn de gemiddeldes per slachtoffercategorie uitgewerkt. Hieruit blijkt dat bij een zaak met een politiefunctionaris een straf van gemiddeld 35 strafpunten werd geëist, bij een zaak met een ander kwalificerend slachtoffer 32 strafpunten en bij een zaak met een niet-kwalificerend slachtoffer 33 strafpunten. Er is geen statistisch significant verschil tussen de groepen.¹⁸

Het uitblijven van verschillen in de geëiste straf tussen de slachtoffercategorieën is in lijn met de eerdere bevindingen van Van der Aa et al (2008). Ook hier bleek geen verschil in de gemiddelde geëiste straffen in zaken met kwalificerende en niet-kwalificerende slachtoffers, zie paragraaf 1.2.

Tabel 3.8: Totale eis in strafpunten: per slachtoffercategorie

	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	SD.
Politie	76	6	180	35	29
Anders kwalificerend	108	6	210	32	29
Niet-kwalificerend	87	4	450	33	52

¹⁷ Zie ook Van der Aa et al (2008).

¹⁸ Uit de variantieanalyse bleek $F=0,17$ ($df=2$, p =niet significant).

Ook het onvoorwaardelijke deel van de eis is uitgedrukt in strafpunten. Gemiddeld werd per zaak 25 strafpunt onvoorwaardelijk geëist. Dat betekent dat van de totale eis 79% onvoorwaardelijk gevorderd wordt. Zie tabel 3.9. Ook bij het onvoorwaardelijke deel van de geëiste straf was er geen verband met slachtoffercategorie.¹⁹

Tabel 3.9 Onvoorwaardelijk deel eis

	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	SD.
In strafpunten	271	0	300	25	27
Als percentage gehele eis	271	0%	100%	79%	34%

Strafmodaliteit per slachtoffercategorie

Uit tabel 3.10 blijkt dat er per slachtoffercategorie andere keuzes voor een modaliteit worden gemaakt. In zaken met niet-kwalificerende slachtoffers wordt in de meerderheid van de zaken een geldboete geëist. Bij andere kwalificerende slachtoffers is dat gedeelte ongeveer een derde (35%), terwijl het bij de zaken met politiemedewerkers nog geen kwart (24%) is. In zaken met kwalificerende slachtoffers wordt vaker een vrijheidsstraf geëist. Dit gebeurt in 34% van de zaken met een politiemedewerker en 30% van de zaken met een andere functionaris, tegen 16% van de zaken met een niet-kwalificerend slachtoffer.²⁰

Tabel 3.10: Strafmodaliteit per slachtoffercategorie

	Geldboete (n=101)	Taakstraf (n=98)	Vrijheidsstraf* (n=72)
Politie	24%	42%	34%
Anders kwalificerend	35%	35%	30%
Niet-kwalificerend	52%	32%	16%
Totaal	37%	36%	27%

* Cases waarin een vrijheidsstraf en een van de andere modaliteiten werd geëist zijn ook onder deze categorie geschaard.

Requisitoir officier

In de meeste dossiers is geen requisitoir van de Officier van Justitie of een motivering van het vonnis van de rechter aangetroffen. Het requisitoir was in 28% van de gevallen aanwezig, terwijl de motivering van het vonnis in 20% van de gevallen aanwezig was (zie hiervoor paragraaf 3.5). Het aantal zaken is daarmee te klein om uitspraken te doen over de inhoud van de requisitoiren en de motivering van de rechters. Wel is duidelijk dat in zaken met kwalificerende slachtoffers in nagenoeg alle gevallen verwezen wordt naar het beroep van het slachtoffer.

Het is wel mogelijk om te bezien in welke type zaken het requisitoir in het dossier terug te vinden

¹⁹ Geen significante samenhang: $F=0,44$ (df=2, p=niet significant).

²⁰ De samenhang is statistisch significant, chi-kwadraat = 15,6 (df=4, $p<0,01$). Nadere analyse, hier niet gerapporteerd, leert dat de samenhang tussen strafmodaliteit en slachtoffercategorie niet verklaard kan worden uit de samenhang tussen slachtoffercategorie en delictcategorie. Het blijkt dat gecorrigeerd voor slachtoffercategorie er geen verband bestand tussen delictcategorie en strafmodaliteit.

is. Dat bleek vaker het geval in de dossiers in de zaken waarbij kwalificerende slachtoffers betrokken waren. Het was in 36% van de zaken met politieslachtoffers en 32% van de zaken met anders kwalificerende slachtoffers aanwezig, tegen 17% voor de niet-kwalificerende slachtoffers. Zie tabel 3.11.²¹

Tabel 3.11: Is er in het dossier een requisitoir aanwezig?

	Requisitoir aanwezig?	N
Politie	36%	79
Anders kwalificerend	32%	108
Niet-kwalificerend	17%	87
Totaal	28%	272

Samenvatting

De belangrijkste resultaten van deze paragraaf zijn de volgende:

- In 72 zaken werd een vrijheidsstraf geëist, in 124 zaken een taakstraf en in 109 zaken een geldboete. De gemiddelde eis was 33 strafpunten, met een maximum van 450. Het onvoorwaardelijk gedeelte van de eis was 25 strafpunten, ofwel 79% van de gehele eis.
- Er was geen verband tussen de hoogte van de eis en de slachtoffercategorieën. Er was wel een verschil in gekozen modaliteiten. Bij niet-kwalificerende slachtoffers kwamen geldboetes beduidend vaker en vrijheidsstraffen beduidend minder vaak voor dan bij kwalificerende slachtoffers.
- Het bestand bevatte onvoldoende cases waarin het requisitoir van de Officier van Justitie aanwezig was om over de inhoud hiervan nadere uitspraken te doen per slachtoffercategorie. Het requisitoir was in zaken met kwalificerende slachtoffers significant vaker in het dossier terug te vinden. In zaken met kwalificerende slachtoffers verwees de Officier steeds naar het kwalificerende karakter van het slachtofferschap.

3.4 Het vonnis

In 65 zaken werd een vrijheidsstraf opgelegd. De gemiddelde straf was 35 dagen. In 124 zaken werd een taakstraf opgelegd, gemiddeld 62 uur en in 112 zaken een geldboete, met een gemiddelde van 378 euro. Zie tabel 3.12. In 32 zaken legde de rechter een combinatie van verschillende strafmodaliteiten op.

²¹ Dit is een statistisch significante samenhang. Chi-kwadraat=8,1, df=2, p<0,05.

Tabel 3.12: Vonnis per strafmodaliteit (inclusief voorwaardelijk deel)

Strafmodaliteit	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	SD.
Vrijheidsstraf in dagen	65	3	180	35	37
Geldboete in euro	112	150	1000	378	154
Taakstraf in uren	124	15	180	62	37

In 111 (41% van de totale steekproef) zaken werd een deel van de straf voorwaardelijk opgelegd. De gemiddelde omvang van de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf was 19 dagen, de gemiddelde onvoorwaardelijke omvang van de geldboetes was 258 euro en de gemiddelde omvang van de onvoorwaardelijke taakstraf was 53 uur.²² Zie tabel 3.13.

Tabel 3.13: Onvoorwaardelijk gedeelte vonnis per strafmodaliteit

Strafmodaliteit	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	SD.
Vrijheidsstraf in dagen	65	0	120	19	32
Geldboete in euro	112	0	750	258	182
Taakstraf in uren	124	0	180	53	40

Net als bij de eis is het vonnis omgerekend naar strafpunten. De gemiddelde straf was 29 strafpunten. De maximale straf was 180 strafpunten, dat is omgerekend een half jaar cel. Zie tabel 3.14.

Tabel 3.14: Hoogte vonnis in strafpunten

	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	SD.
Vonnis in strafpunten	271	0	180	29	27

Het totaal aantal strafpunten per zaak is weer bekeken per slachtoffercategorie. Hieruit blijkt dat ook in het vonnis geen significant verschil bestaat tussen de categorieën.²³ De gemiddelde straf in een zaak met een politieagent was 30 strafpunten, bij andere kwalificerende slachtoffers 29 strafpunten en bij niet-kwalificerende slachtoffers 27 strafpunten. Zie tabel 3.15.

Tabel 3.15: Vonnis in strafpunten per slachtoffercategorie

	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	SD.
Politie	79	6	120	30	24
Anders kwalificerend	108	5	180	29	28
Niet-kwalificerend	87	0	180	27	30

Het onvoorwaardelijke gedeelte van het vonnis is ook omgerekend naar strafpunten. Het gemiddelde onvoorwaardelijke gedeelte was 21 strafpunten. Van het gehele vonnis was het

²² De tabel bevat alle steeds alle zaken waarin een strafmodaliteit wordt opgelegd. In sommige gevallen wordt de gehele straf voorwaardelijk opgelegd. Het onvoorwaardelijke deel is dan gelijk aan nul.

²³ $F=0,19$ (df=2, p =niet significant).

voorwaardelijke deel iets meer dan een kwart, gemiddeld 73%. Zie tabel 3.16. Bij het onvoorwaardelijke deel was er ook geen verband tussen het aantal strafpunten en de slachtoffercategorie.²⁴

Tabel 3.16: Onvoorwaardelijk gedeelte vonnis

	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	SD.
In strafpunten	262	0	120	21	22
Als percentage geheel vonnis	262	0	100%	73%	38%

Strafmodaliteit per slachtoffercategorie

Net als bij de eis is er een verband tussen de strafmodaliteit van het vonnis en de slachtoffercategorie. In zaken met kwalificerende slachtoffers (politie of anders kwalificerend) worden beduidend meer vrijheidsstraffen en minder geldboetes gegeven. In 32% van de zaken met politiemedewerkers en 28% van de andere kwalificerende slachtoffers werd een vrijheidsstraf gegeven, tegen 13% voor de niet-kwalificerende slachtoffers. In 51% van de zaken in de laatste categorie werd alleen een geldboete gevonnist, terwijl dit bij de andere kwalificerende slachtoffers 36% en bij de politie zelfs 23% was. Zie tabel 3.17.²⁵

Tabel 3.17: Strafmodaliteit per slachtoffercategorie

	Geldboete (n=103)	Taakstraf (n=102)	Vrijheidsstraf (n=65)
Politie	26%	42%	32%
Anders kwalificerend	36%	36%	28%
Niet-kwalificerend	51%	36%	13%
Totaal	38%	38%	24%

Samenvatting

De belangrijkste resultaten van deze paragraaf zijn de volgende:

- In 65 zaken werd een vrijheidsstraf opgelegd, in 124 zaken een taakstraf en in 112 zaken een geldboete. Het gemiddelde vonnis was 29 strafpunten. Het gemiddelde onvoorwaardelijke gedeelte hiervan was 21 strafpunten, ofwel 73% van het gehele vonnis.
- Net als bij de eis was er geen verschil in de hoogte van de straf per slachtoffercategorie, maar wel een verschil in modaliteiten. Bij kwalificerende slachtoffers wordt beduidend vaker een vrijheidsstraf opgelegd dan in zaken met niet-kwalificerende slachtoffers.

²⁴ F=0,096 (df=2, p=niet significant).

²⁵ Dit verband is statistisch significant, chi-kwadraat is 14,2 (df=4, p<0,01).

3.5 Het vonnis versus de eis

Het vonnis is in strafpunten gemiddeld iets lager dan de eis. Het vonnis is gemiddeld 6,3% lager dan de eis in dezelfde zaak.²⁶ Zie tabel 3.18. Het verschil is echter beduidend minder dan uit de studie van Van der Aa et al (2008) bleek. Hier was het verschil 25%.

Tabel 3.18: Het vonnis als percentage van de eis.

	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	SD.
Vonnis als percentage eis	271	0	229 %	93,7%	30%

In een meerderheid, 57% van de zaken, kwamen het vonnis en de eis in strafpunten precies overeen. In 9% was het vonnis hoger dan de eis. In 14% van de zaken was het vonnis minder dan 25% lager dan de eis en in 19% van de zaken was het vonnis meer dan 25% lager dan de eis. Er was geen significant verschil tussen de verschillende slachtoffercategorieën. Zie tabel 3.19.

Tabel 3.19: Het vonnis als percentage van de eis, in categorieën uitgesplitst

	N	% totaal	% Politie	%Anders kwal.	%Niet-kwal.
Vonnis minder dan 75% van de eis	53	19%	25%	19%	15%
Vonnis tussen 75% en 99% van de eis	39	14%	18%	12%	16%
Vonnis gelijk aan eis	155	57%	48%	59%	61%
Vonnis hoger dan eis	24	9%	10%	10%	8%

De centrale vraag van het onderzoek is in hoeverre het verschil tussen eis en vonnis in zaken met niet-kwalificerende slachtoffers afwijkt van het verschil tussen eis en vonnis in zaken met kwalificerende slachtoffers. Om hierin inzicht te verkrijgen is er een zogenaamde *mixed design ANOVA* uitgevoerd. Deze analyse levert drie typen informatie op:

- De verschillende groepen (politie, andere kwalificerende slachtoffers en niet-kwalificerende slachtoffers) worden met elkaar vergeleken. Er is al vastgesteld dat de gemiddelde scores tussen groepen niet van elkaar verschillen op de voormeting (de eis) en de nameting (het vonnis). Dit wordt ook wel het 'between subjects main effect' genoemd.
- De scores op de eis en het vonnis zijn met elkaar vergeleken en gezien is of deze

²⁶ Per zaak is het vonnis als percentage van de eis bepaald. Vervolgens is van deze percentages het gemiddelde berekend. Let wel: dat is dus wat anders dan het gemiddelde vonnis als percentage van de gemiddelde eis. Het gemiddelde vonnis was 29 strafpunten, de gemiddelde eis 33, wat betekent dat het verschil tussen de gemiddeldes 12% is.

significant van elkaar verschillen. Dit wordt ook wel het 'within subjects main effect' genoemd.

- Het meest wezenlijk voor het onderhavige onderzoek is dat de analyse interactie-effecten opspoorde. Het gaat hier om de interactie tussen het verschil in eis en vonnis in de groepen (zie hierboven). Bij een significant interactie-effect wijken de verschillen tussen de eis en het vonnis per groep van elkaar af.

Er was al eerder vastgesteld dat er geen hoofdeffect is van de slachtoffercategorie. De eisen en vonnissen in zaken met politiemedewerkers, andere kwalificerende slachtoffers en niet-kwalificerende slachtoffers wijken niet significant van elkaar. Er is wel een significant verschil tussen het gemiddelde vonnis en de gemiddelde eis.²⁷ Het vonnis is lager dan de eis.

Een interactie-effect is er echter niet.²⁸ Het vonnis van de rechter wijkt niet significant meer of minder af van de eis in zaken met niet-kwalificerende slachtoffers, vergeleken met wel kwalificerende slachtoffers. Dit betekent tevens dat het vonnis van de rechter geen additionele correctie inhoudt op de bedoelde effecten van de strafvorderingsrichtlijn.

Tabel 3.20: Vergelijking gemiddelde eis met gemiddeld vonnis per slachtoffercategorie (in strafpunten)

	N	Eis	Vonnis	Vershil
Politie	79	35,4	30,1	-4,3
Anders kwalificerend	108	31,6	29,4	-2,2
Niet-kwalificerend	87	32,9	27,0	-6,0

Ook de modaliteiten van eis en vonnis wijken nauwelijks van elkaar af. Als er enkel een geldboete is geëist, wordt in 94% van de gevallen een geldboete gevonnist. Als er een taakstraf is geëist, wordt dit in 88% van de zaken gevonnist. Bij een vrijheidsstraf is het vergelijkbare percentage 82%. Zie tabel 3.21. De samenhang tussen de modaliteit van de eis en het vonnis is zeer sterk.²⁹

Tabel 3.21: Samenhang tussen modaliteit eis en vonnis

	Geldboete vonnis	Taakstraf vonnis	Vrijheidsstraf vonnis	Totaal N
Geldboete eis	94%	6%	0%	100
Taakstraf eis	6%	88%	6%	98
Vrijheidsstraf eis	4%	14%	82%	69

²⁷ $F=12,7$, ($df=1$, $p<0,001$).

²⁸ $F=0,93$, ($df=2$, p =niet significant).

²⁹ Kendall's tau =0,86, $p<0,001$. De zeer sterke samenhang betekent tevens dat er geen invloed is van slachtoffercategorie. Een ordinale regressieanalyse van vonnis op eis, gecontroleerd voor slachtoffercategorie wijst uit dat de slachtoffercategorie niet significant bijdraagt aan het bepalen van de modaliteit van het vonnis.

Motivering officier en rechter

Het requisitoir van de officier was vaker aanwezig in dossiers van zaken met kwalificerende slachtoffers. Er waren indicaties dat dit ook het geval is aangaande de motivering van de rechter, maar het verband was niet significant. In beide gevallen werd in de motivering van zaken met kwalificerende slachtoffers steeds verwezen naar hun beroep.

Het opnemen van de motivering van de rechter lijkt met name samen te hangen met de vraag of hij al dan niet afwijkt van het vonnis van de officier. Van de zaken waarbij vonnis en eis precies overeenkomen bevatte 12% de motivering, terwijl bij afwijkingen tussen eis en vonnis 29% een motivering bevatte.³⁰ Het maakt daarbij niet uit of het vonnis hoger dan wel lager is dan de eis. Zie tabel 3.22.

Tabel 3.22: Motivering rechter aanwezig.

	Ja	Nee	N
Vonnis minder dan 75% van de eis	30%	70%	53
Vonnis tussen 75% en 99% van de eis	28%	72%	39
Vonnis gelijk aan eis	12%	88%	155
Vonnis hoger dan eis	29%	71%	24

Samenvatting

De belangrijkste resultaten van deze paragraaf zijn de volgende:

- Het vonnis is gemiddeld iets lager -6,3%- dan de eis. In 57% van de zaken kwamen vonnis en eis precies overeen en in 9% was het vonnis hoger. In 14% van de zaken was het vonnis minder dan 25% lager en in 19% meer dan 25% lager. Er is hierbij geen verband met de slachtoffercategorieën.
- Dit verschil is beduidend minder groot dan in de studie van Van der Aa et al (2008). Daar was het verschil 25%.
- Het vonnis van de rechter wijkt in zaken met kwalificerende slachtoffers *niet* significant meer af van de eis dan in zaken met niet-kwalificerende slachtoffers. Het vonnis van de rechter betekent geen additionele correctie op de bedoelde effecten van de strafvorderingsrichtlijnen.
- Modaliteiten van eis en vonnis wijken nauwelijks van elkaar af. De samenhang tussen modaliteit van eis en vonnis is zeer sterk.
- De motivering van de rechter is vaker terug te vinden in zaken waarin deze van de eis afweek. Dat geldt zowel voor zaken waarin het vonnis hoger als lager uitviel.

³⁰ Dit is een statistisch significant verband. Chi-kwadraat = 12,32, df=3, p<0,001.

4. Conclusie

In de conclusie van dit rapport keren we terug naar de vier hoofdvragen van het onderzoek. Tezamen geven deze vragen antwoord op de probleemstelling van het onderzoek:

In hoeverre volgen rechters in geweldsdelicten met slachtoffers met bijzondere kwalificatie de eis van het OM en in hoeverre is dat bij geweldsdelicten met andere slachtoffers het geval, en wat betekent dit voor de impact van de strafvorderingsrichtlijn kwalificerende slachtoffers?

1. In hoeverre volgen rechters in bewezen verklaarde geweldszaken met als slachtoffer een politiefunctionaris, 'andere' functionarissen en slachtoffers zonder bijzonder kwalificerende slachtoffers de eis van het OM?

Het onderzoek wijst uit dat de eis van de Officier van Justitie en het vonnis van de rechter gemiddeld niet veel van elkaar afwijken. Het vonnis is gemiddeld 93% van de eis. In 57% van de zaken komen eis en vonnis in strafpunten precies overeen. De rechter volgt niet alleen de officier in de hoogte van zijn eis, maar ook in de gekozen modaliteit. Er is een sterke samenhang tussen de modaliteiten van de eis en het vonnis.

2. Hoe vaak wijken ze bij deze drie groepen daarvan af en in welke mate (in termen van soort straf en strafpunten)?

De overeenkomsten tussen eis en vonnis zijn bij niet-kwalificerende slachtoffers hetzelfde als bij kwalificerende slachtoffers. Er is geen verschil in de gemiddelde hoogte van de eisen en de vonnissen tussen de onderzochte zaken met politiemedewerkers, andere kwalificerende slachtoffers en niet-kwalificerende slachtoffers. Hierin bevestigt het huidige onderzoek de studie van Van der Aa et al (2008). Het vonnis van de rechter volgt de eis van de officier voor deze groepen in gelijke mate.

Dit geldt ook voor de modaliteit van het vonnis. Deze hangt sterk samen met de eis van de officier. Opvallend is dat de modaliteit van de eis (en dus het vonnis) in zaken met niet-kwalificerende slachtoffers afwijkt van de zaken met politiemedewerkers en andere kwalificerende slachtoffers. Bij niet-kwalificerende slachtoffers kwamen geldboetes beduidend vaker en vrijheidsstraffen beduidend minder vaak voor dan bij kwalificerende slachtoffers. In zaken van gelijke zwaarte in strafpunten wordt bij kwalificerende slachtoffers een zwaardere strafmodaliteit opgelegd. Dat is opmerkelijk, omdat de zaken met kwalificerende slachtoffers, juist vanwege de strafverzwarende werking van de richtlijn, relatief lichtere delicten bevatten.

3. In hoeverre speelt bij de eerste twee groepen in de motivering van het vonnis de functie van het slachtoffer een rol? Hoe worden substantiële afwijkingen tussen eis en vonnis gemotiveerd?

Er waren te weinig cases met de motivering van het vonnis in het bestand aanwezig om deze vraag te beantwoorden. Waar de motivering aanwezig is in zaken met kwalificerende slachtoffers wordt naar het beroep van het slachtoffer verwezen. De motivering van het vonnis was wel significant vaker in het dossier terug te vinden wanneer het vonnis afweek van de eis.

4. Wat betekenen de resultaten van de eerste drie onderzoeksvragen voor de impact van de strafvorderingsrichtlijn?

De voornaamste conclusie voor de strafvorderingsrichtlijn is dat het vonnis van de rechter de impact hiervan niet versterkt of verzwakt. De rechter volgt de officier in zijn eis, of dat nu zaken met of zonder kwalificerende slachtoffers betreft. Een wezenlijk punt volgt uit een vergelijking van de resultaten van dit rapport met dat van Van der Aa et al (2008). Hier was er wel een sterke samenhang tussen vonnis en eis in zaken met kwalificerende slachtoffers maar lagen de vonnissen relatief beduidend lager. In de eerdere studie was het vonnis 76% van de eis, tegen 93% in de huidige studie.

Dit is te interpreteren als een gevolg van de bekendheid met de richtlijn. De studie van Van der Aa et al vond plaats net na de inwerkingtreding van de richtlijn en er blijkt uit het onderzoek nog veel onbekendheid bij officieren en rechters te zijn hiermee. Inmiddels is de richtlijn al weer ruim drie jaar van kracht. Waar de rechters wellicht in de studie Van Van der Aa et al (2008) vanwege hun onbekendheid met de richtlijn een correctie op de eis van de officier toepasten, doen zij dat nu niet (meer).

De resultaten suggereren nog een andere werking van de richtlijn. Zaken met kwalificerende slachtoffers bevatten relatief lichtere delicten. Tegelijkertijd wordt bij een gelijk aantal strafpunten in zaken met kwalificerende slachtoffers een relatief zwaardere strafmodaliteit geëist en gevonnist dan in zaken met niet-kwalificerend slachtoffer.

5. Literatuur

Aquino, K. & Thau S.(2009). Workplace victimisation. Aggression from the targets perspective. *Annual Review of Psychology*, 60, 717-741.

Bogaerts, S., Kunst, M., Winkel, F. (2009). Dismissive attachment and posttraumatic stress disorder among Belgium securely and insecurely attached security workers. *Psychological Reports*, 105(3), 889-899.

Kunst, M., Bogaerts, S., Winkel, F. (2009). Peer and inmate aggression, type D-personality and posttraumatic stress among Dutch prison workers. *Stress and Health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 25(5), 387-395.

Lens, K.M.E., Pemberton, A. & Groenhuijsen, M.S. (2010). *Evaluatie spreekrecht voor slachtoffers*. Tilburg: Intervict.

Middelhoven, L.K. & Driessen, F.M.H.M. (2001). *Geweld tegen werknemers in de (semi-) openbare ruimte*. Utrecht: Bureau Driessen.

Sikkema, C.Y. et al (2007). *Ongewenst gedrag besproken*. Amsterdam: DSP-groep.

Van der Aa, S., Van der Vorm, B., Pemberton, A., Van Kesteren, J.N., Letschert., R.M. (2008). *Evaluatie strafvorderingsrichtlijn kwalificerende slachtoffers*. Tilburg: Intervict.

Van der Vorm, B., Van der Aa, S. & Pemberton, A. (2010). Strafeisverhoging bij geweld tegen kwalificerende slachtoffers. Op naar een gekwalificeerd delict voor kwalificerende slachtoffers? *Delikt en Delinkwent*, 40 (1), 15-37.

Van Mierlo, F. & Pemberton, A. (2009). *Van tevredenheid naar kwaliteit: een meetinstrument voor de slachtofferzorg*. Tilburg Intervict

Bijlage 1: Checklist dossieronderzoek

Arrondissement	1 = Haarlem; 2 = Arnhem; 3 = Rotterdam; 4 = Roermond
Parketnummer	
Categorie Delict	1 = Bedreiging; 2 = Openlijke geweldpleging; 3 = Openlijke geweldpleging met letsel; 4 = Eenvoudige mishandeling; 5 = Mishandeling met letsel; 6 = Mishandeling met voorbedachte rade; 7 = Mishandeling met voorbedachte rade met letsel; 8 = Zware mishandeling; 9 = Zware mishandeling met voorbedachte rade
Categorie Slachtoffer	1 = politiefunctionaris; 2 = Ambtenaar; 3 = Medewerker Openbaar vervoer; 4 = Medewerker Medische sector; 5 = Medewerker Onderwijs; 6 = Beveiliging; 7 = Winkel; 8 = Horeca; 9 = Andere functionaris, namelijk 10 = Niet-kwalificerend slachtoffer
Als er een BOS uitdraai inzit, type dan het aantal strafpunten	
Is de eis van de OvJ aanwezig?	1 = Ja; 2 = Nee
Eis OvJ: Vrijheidstraf in dagen	Omvang van de straf totaal in dagen Het voorwaardelijke deel daarvan in dagen (0 is geheel onvoorwaardelijk)
Eis OvJ: Geldboete in Euro	Omvang van de straf totaal in euro Het voorwaardelijke deel daarvan in euro (0 is geheel onvoorwaardelijk)
Eis OvJ: Werkstraf in uren	Omvang van de straf totaal in uren Het voorwaardelijke deel daarvan in uren (0 is geheel onvoorwaardelijk)
Eis OvJ: Een eventueel andere straf (leerstraf, schadevergoeding of zo)	Aard en omvang Het voorwaardelijke deel daarvan
Is er een requisitoir aanwezig?	1 = Ja; 2 = Nee
Tekst requisitoir	
Beroep slachtoffer genoemd? (Wordt in het requisitoir genoemd dat het slachtoffer een	1 = Ja; 2 = Nee

beroepsuitoefenaar is?)	
Maatschappelijke verontwaardiging? (Wordt in het requisitoir genoemd dat dit functioneel slachtofferschap heel ernstig is?)	1 = Ja; 2 = Nee
Is het vonnis van de rechter aanwezig?	1 = Ja; 2 = Nee
Vonnis: Vrijheidstraf in dagen	Omvang van de straf totaal in dagen Het voorwaardelijke deel daarvan in dagen (0 is geheel onvoorwaardelijk)
Vonnis: Geldboete in Euro	Omvang van de straf totaal in euro Het voorwaardelijke deel daarvan in euro (0 is geheel onvoorwaardelijk)
Vonnis: Werkstraf in uren	Omvang van de straf totaal in uren Het voorwaardelijke deel daarvan in uren (0 is geheel onvoorwaardelijk)
Vonnis: Een eventueel andere straf (leerstraf, schadevergoeding of zo)	Aard en omvang Het voorwaardelijke deel daarvan
Is de motivering van de rechter aanwezig?	1 = Ja; 2 = Nee
Tekst motivering	
Beroep slachtoffer genoemd? (Wordt in de motivering genoemd dat het slachtoffer een beroepsuitoefenaar is?)	1 = Ja; 2 = Nee
Maatschappelijke verontwaardiging? (Wordt in de motivering genoemd dat dit functioneel slachtofferschap heel ernstig is?)	1 = Ja; 2 = Nee
Geslacht slachtoffer	1 = Man; 2 = Vrouw
Geboortejaar slachtoffer	
Etniciteit slachtoffer	1 = Nederlands; 2 = Turks; 3 = Marokkaans; 4 = Surinaams; 5 = Antilliaans; 6 = Arubaans; 7 = Anders, namelijk
Geslacht pleger	1 = Man; 2 = Vrouw
Geboortejaar pleger	
Etniciteit pleger	1 = Nederlands; 2 = Turks; 3 = Marokkaans; 4 = Surinaams; 5 = Antilliaans; 6 = Arubaans; 7 = Anders, namelijk